ÉRTEKEZÉSEK
A KOLOZSVÁRI M. KIR. FERENCZ JÓZSEF TUDOMÁNYEGYETEM
CLASSICA PHILOLOGIAI SZEMINÁRIUMÁBÓL

2. SZÁM.

HORATIUS ÉS BACCHYLIDES.

ÍRTA:

MÓDI MIHÁLY.

KOLOZSVÁR,
NYOMATOTT AJTAI K. ALBERT KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.
1913.

Nagyméltóságú

Gróf Majláth Gusztáv Károly

erdélyi püspök úrnak ajánlja

legmélyebb tisztelete jeléül

a Szerző.

ELŐSZÓ.

Hogyha a Horatius költői működését helyesen akarjuk megítélni, szükséges ismernünk viszonyát a görög költészethez, első sorban pedig a görög lyrikusokhoz. Hisz Horatius nemcsak ajánlotta a római költőknek, hogy:

vos exemplaria Graeca,
nocturna versate manu, versate diurna,

hanem ő maga jó példával járt elől s igen sokszor nemcsak olvasgatta, hanem utánozta is a görög példaképeket.

Irodalmunkban *dr. Némethy Géza* kimutatta az Alcaeushoz [1] és Anacreonhoz [2] való viszonyát, én e dolgozatban a keosi Bacchylidesszel fogom öszszehasonlítani.

Legkedvesebb kötelességemnek teszek eleget, midőn *dr. Csengeri János* egyetemi tanár úrnak szíves útbaigazításaiért és támogatásáért mély hálával eltelve e helyen is őszinte köszönetet mondok.

Kolozsvár, 1913. május hó.

[1] Horatius és Alcaeus (Egyet. Phil. Közl. 1884.)

[2] Horatius és Anacreon (Egyet. Phil. Közl. 1886.)

Nincs a görög irodalom történetében több oly istenfélő és titáni költő, mint Aeschylus és Pindarus, nincs oly féktelen szenvedélyű, mint Alcaeus és Sappho, nincs oly sértő szavú, mint Archilochus és Hipponax, nincs oly élvhajhászó, mint Anacreon, de nincs több oly szerény igényekkel fellépő költő sem, mint Bacchylides. Életében kellő elismerésben talán azért nem részesült, mert az egész világirodalom legnagyobb lyrikusának: Pindarusnak korában élt, a ki őt megközelíthetetlen nagy tehetségével túlragyogta és túlszárnyalta. De már a lyrikusok kánonjába felvették. Másfél évtízeddel pedig ezelőtt az egyiptomi sir öle több mint 2000 évi pihenés után ismét fülünkbe csengette a keosi csalogány elbájoló dalát s megszüntette azt a balhitet, mely őt kellőképen nem méltányolta. Bacchylides új életre kelt ama 20 csaknem teljes költeményben, melyek szép tehetségét a maga kiváló voltában, a maga való nagyságában ragyogtatják.

Kétségtelen, hogy Horatius ódáiban és epodosaiban leginkább az Alcaeus, Sappho, Archilochus és Anacreon hatása érezhető, kétségtelen, hogy Horatiust a latin költői nyelv kifejlesztésében Pindarus választékos stilusa elsősorban segítette; Bacchylidest nem tűzte ki követendő példányképűl, de nem is becsülte oly kevésre, hogy hatásától teljesen elzárkózott volna. Horatius az egész görög lyrát beható tanulmánya tárgyává tette, a minek az volt a következménye, hogy ha a fenségesig akart emelkedni: Pindarushoz fordult, ha a szenvedélyek húrjait pengette meg: Alcaeust és Sapphót követte, ha a lányokkal akart negédeskedni: Anacreon hangján szólt s ellenségeit az Archilochus modorában igyekezett elnémitani. De midőn lelkének igaz érzelmei, ha azok a józan életbölcsességgel telt jeles hangok csendülnek meg a római költő lantján, akkor Bacchylideshez áll a legközelebb.

Eddig mindazok, a kik Horatiusnak a görög lyrához való viszonyát tárgyalták, sokat hangoztatták Alcaeushoz való közelségét és nem vették észre azt, hogy Horatius és Alcaeus között — a költeményeikben megnyilvánuló sok feltünő hasonlóság daczára — áthidalhatatlan nagy űr tátongott. Mindkét költő lelkében volt egy pont, a melyben semmiképen sem találkozhattak. Gondoljuk meg, hogy Alcaeus lesbosi nemes, vérbeli arisztokrata volt, a ki a legfőbb boldogságot a pénzben, a hatalomban, a nemesek uralmában találta. A venusiai Horatius, a libertinus atyától származott költő, milyen más, ettől mily elütő felfogású volt. Ő éppen nem kivánt sem hatalmat, sem vagyont, csak olyan szerény jószágocskát, mely megmentse a nyomasztó szegénység nyomoruságaitól. Halljuk csak, mit óhajt, midőn Apollóhoz fohászkodik a palatinusi templom felszentelésekor (Carm. I. 31. 15—20):

me pascunt olivae,
me cichorea levesque malvae.
frui paratis et valido mihi,
Latoë, dones ac precor integra
cum mente nec turpem senectam
degere nec cithara carentem.[1]

Másoknak engedi a nagy gazdagságot, neki kicsiny mező és egy kis költői tehetség a vágya (Carm. II. 16. 33—40):

te greges centum Siculaeque circum
mugiunt vaccae, tibi tollit hinnitum
apta quadrigis equa, ti bis Afro
murice tinctae
vestiunt lanae: mihi parva rura et
spiritum Graiae tenuem Camenae
Parca non mendax dedit et malignum
spernere volgus.

A szerencse kegyetlen játékát nem szereti s határozottan kije-

[1] Q. Horatii Flacci carmina recensuit Fr. Vollmer (Lipcse, Teubner, 1910).

lenti, hogy a becsületességgel párosult szegénységet mindennél többre becsüli (Carm. III. 29. 49—56):

Fortuna saevo laeta negotio et
ludum insolentem ludere pertinax
transmutat incertos honores,
nunc mihi nunc alii benigna.
laudo manentem; si celeres quatit
pennas, resigno quae dedit et mea
virtute me involvo probamque
pauperiem sine dote quaero.

Alcaeus azonban már sok tekintetben azokat a húrokat pengeti, a melyek aztán Theognisnál csendülnek meg nagyobb erővel és nagyobb határozottsággal. Mindkettőjük szerint a nemesek a jók, a gazdagok az emberek, a nép fiai csak szegény teremtések. Így Alcaeus az 50. fr-ban kimondja, hogy egyedül a pénz az, a mi emberré tehet valakit s ha valaki egyszer szegény, az nem lehet sem derék, sem tisztelt:

χρήματ' ἄνηρ, πένιχρος δ' οὐδεὶς
πέλετ' ἔσλος οὐδὲ τίμιος.[1]

Máshol meg még erősebben kifejezi a szegényekkel szemben érzett elvét (92. fr):

'Αργάλεον πενία κάκον ἄσχετον, ἃ μέγα δάμναις
λᾶον ἀμαχανία σὺν ἀδελφέα.

Mily ellenkező életfelfogást, mily óriási különbséget találunk e tekintetben Horatiusnál! Az ő szerény lelke éppen a pénzt, éppen a gazdagságot nem kívánta, éppen ezekben látta a népek tönkretevőit, a lélek megfertőzőit.

Bacchylides már sokkal magasabbra emelkedett e tekintetben, mint Alcaeus, ő már nem a nemességben és vagyonban keresi az igazi nagyságot, hanem épp úgy, mint később Horatius is, a lélek jóságában, az erkölcsök tisztaságában, az erény-

[1] Poetae lyrici Graeci ed. Bergk–Schroeder (Lipcse, Teubner, 1900). Tom. III.

ben. Mily nemes józanság, mily magasztos felfogás nyilvánul meg e sorokban (I. 159—163):

φαμὶ καὶ φάσω μέγιστον
κῦδος ἔχειν ἀρετάν, πλοῦ-
τος δὲ καὶ δειλοῖσιν ἀνθρώπων ὁμιλεῖ.
ἐθέλει δ'αὔξειν φρένας ἀν-
δρός . . . . [1]

Ime többre becsüli a testi-lelki kiválóságot minden vagyonnál, mert ezt a hitvány emberek is elérhetik, amazok azonban csak az arra érdemeseknek jutnak osztályrészül az igazságos istenek részéről.

Bacchylides távol áll Alcaeustól, a minek magyarázatát első sorban a két költő egyéniségében, másodszor pedig az általuk művelt két különböző műfaj tulajdonságaiban kell keresnünk. Alcaeust tisztán az egyéni szenvedély készteti dalra, Bacchylides, mint általában a kardalköltők, nemcsak saját szivének érzelmeit és hevét zengi, hanem megszólaltatja az ész szavát és sokszor méltóságos, nemes nyugalommal általános érvényű eszméket egyesít a dalban. Az acol Alcaeus költészetének legjellemzőbb alapvonása a pathos, a Bacchylidesé pedig az ethos. Ezen az alapon érthetjük meg csupán, hogy Horatiusnak sok oly mondása, melyek az élet helyes élvezetére vonatkoznak, már a lantos költők dalaiban nem egy esetben feltalálhatók. Találunk sok hasonlóságot Pindarus győzelmi dalai és Horatius ódái között, de kétségtelenűl nagyobb a hasonlóság Horatius és Bacchylides között.

Hogy Bacchylides emelkedett felfogású költő volt, azon nincs mit csodálkoznunk; az a költő, a ki úgyszólván egész életét azzal töltötte, hogy a versenyekben győztesek nevét dicsfénynyel övezze és dalaiban megörökítse, másképen nem is gondolkozhatott. E költőnek felűl kellett emelkednie minden emberi irigységen, minden pártkülönbségen és az igazi erényt, az ember kiválóságát a maga nagyságában kellett csodálnia.

[1] Bacchylidis carmina cum fragmentis edidit Fr. Blass. Editionem quartam curavit G. Suess (Lipcse, Teubner, 1912).

Ez az az előbb említett pont, a hol Horatiust nem tudjuk más görög költővel oly közeli összefüggésbe, oly szoros kapcsolatba hozni, mint éppen a keosi Bacchylidesszel. Mindketten udvari költők voltak, mindketten a költői tehetségben, szerény életviszonyokban, a nyugodt, minden nagyobb rázkódástól ment életben találták legfőbb boldogságukat.

Mielőtt még megkísértenők kimutatni a két költő költeményeiben megnyilvánuló hasonlóságokat és rokonságokat, meg kell említenünk ama munkákat, melyek e kérdéssel foglalkoztak. Horatiusnak az egész görög lyrához való viszonyát először tárgyalta Arnold: Über die Griechischen Studien des Horaz, Programm der Lateinischen Hauptschule, Halle 1854—55. és 1855—56. Ennek a dolgozatnak azonban a mi szempontunkból már semmi fontossága nincs, mert Arnoldnak az összehasonlításnál még nem volt kezében az a szépszámú Bacchylides-töredék, a melylyel Kenyon felfedezése gazdagított. Egy másik már sokkal számbavehetőbb dolgozat a Latino Maccarié: Bacchilide e Orazio, Urbino 1899 és a Karl Brandté: De Horatii studiis Bacchylideis, mely Berlinben 1900-ban a Festschrift Johannes Vahlenben [1] jelent meg. Azonban ezeket az értekezéseket sem mondhatjuk olyanoknak, mint a melyek a kérdést helyesen és kielégítően tárgyalták volna. Legfőbb hibájuk az, hogy rendszertelenek, elhagynak lényeges dolgokat, máskor meg túlzásokra ragadtatják magukat. Éppen ezért nem érthettem velük mindenkor egyet s egyes állításaiknak helytelen vagy túlzó voltára a tárgyalás folyamán rá kellett mutatnom.

Meg kell még jegyeznem, hogy midőn a Bacchylidesszel való hasonlóságokat, esetleg a tőle való átvételeket akarjuk tárgyalni, ezt nem tehetjük úgy, hogy Bacchylidest elszigetelten nézzük a többi görög költőtől, mert így lehetetlen az utánzásoknak pontos megállapítása, hanem, hogy helyes eredményhez juthassunk, mindig és minden esetben tekintetbe kell vennünk a régebbi görög lyrikusokat is, ismernünk kell Bacchylidesnek helyét a görög irodalom történetében, végre pedig Horatiusnak a többi görög lyrikushoz való viszonyát. Hiszen sokszor talá-

[1] 297—315. ll.

lunk Horatius és Bacchylides között olyan hasonlóságokat, melyeknél nem lehet szó közvetlen, csupán csak közvetett átvételről.

A kérdés megfejtésekor tekintetbe kell vennünk a két költő termékeinek tüzetes egybevetésén kivül a régi írók feljegyzéseit és Horatiusnak saját nyilatkozatait is. Itt ugyan nem vagyunk abban a szerencsés helyzetben, mint Alcaeusnál, Pindarusnál vagy Anacreonnál, a kikről Horatius többször megemlékezik költeményeiben és jellemzi az azokhoz való viszonyát. Bacchylides nevét pedig egyetlen-egyszer sem említi. Ezt azzal magyarázhatjuk, hogy Bacchylides nem volt a Horatius kitűzött példányképe; azután meg midőn a kardalköltészet kiemelkedő hérosait akarta említeni, ott volt Simonides és Pindarus, a kik kétségtelenűl nagyobb tehetségek voltak Bacchylidesnél és a kik oly nagy költők, hogy a mellőzés ilyen költők mellett Bacchylidesre nem hozhat szégyent.

A Carm. II. 1. 38-ban említi Horatius a Ceae . . . neniaet. Ez a kifejezés azonban csakis a keosi Simonides gyászdalaira vonatkoztatható. Az ő θρῆνος-ait Quintilianus is nagy tisztelettel említi.[1] Bacchylidesről pedig viszont tudjuk, hogy híresek voltak epinikionjai, dithyrambusai, hymnusai, paeanjai, prosodiái, hyporchemái, erotikái, de gyászdalairól sehol említést nem találunk.

De lássuk csak a Ceae . . . Camenae jelentését a Carm. IV. 9. 7-ben. Mit érthetett ezen Horatius? Talán csak Simonidest, vagy csak Bacchylidest? Ha a kérdést így mérlegeljük, a nagyobb súly természetesen a Simonides javára esik. De most azt kérdhetjük, hogy ha azon esetekben, midőn Horatius a „Lesboum barbiton“-t, meg az „Aeolium carmen“-t említi, e kifejezések alatt nem egyedül Alcaeust, de nem is egyedül Sapphót értjük, hanem mindkettőjüket, akkor a Ceae Camenae miért ne jelölhetné nemcsak a Simonides, hanem a Bacchylides költészetét is, kivált akkor, a midőn különben is a Camenát többes számban használja?

[1] Inst. Orat. X. 1. 64.

Porphyrio,

a Horatius legjobb és megbízható scholiastája is csupán egyetlen-egyszer emlékezik meg Bacchylidesnek Horatiusra tett hatásáról, a midőn t. i. a Carm. I. 15-höz, melyben a költő Proteusszal megjósoltatja Priamos birodalmának rombadöntését és Helena visszavívását, a következő megjegyzést fűzi: Hac ode Bacchylidem imitatur, nam ut ille Cassandram facit vaticinari futura belli Troiani, ita hic Proteum.[1] E meglehetős szűkszavú megemlékezésnél semmivel nem mond többet egy másik scholiasta, a ki a Statius Thebaisának VII. 330. sorához a következőket jegyzi meg: Ithone, in qua Ithonus regnavit, ... Hinc Bacchylides Minervam Ithoniam dixit. Hic Bacchylides Graecus poeta est, quem imitatus est Horatius in illa oda, in qua Proteus Troiae futurum narrat excidium. Tehát a scholiasták egybehangzó tudósítása szerint ebben a költeményben Horatius Bacchylidest utánozta. Azt azonban, hogy Cassandrának Proteusszal való felcserélésén kívül még mennyiben volt a két költemény között hasonlóság, azt ma már egész bizonyossággal megállapítani nem tudjuk. Nem pedig azért, mert Bacchylidesnek Cassandra cz. dythyrambusából alig egy pár sornyi töredékünk van s még arról sem állapítható meg bizonyosan, hogy vajjon tényleg a Cassandra cz. dithyrambushoz tartozott-e?

Hogy ha Horatius említett költeményét szorosabb vizsgálat tárgyává tesszük, azt látjuk, hogy ez olyan költemény, a melyben egyáltalában semmi nincs, a mi a rómaiakra vonatkozással lenne. Már pedig ismerjük e tekintetben Horatiusnak ama szokását, hogy a legidegenebb tárgyakat is igyekezett felczifrázni római vonatkozásokkal. Midőn látjuk, hogy itt azt nem tette, önkéntelenül is arra kell gondolnunk, hogy a bacchylidesi költeménynek talán szorosabb utánzásával van dolgunk. Viszont ezzel nem azt akarjuk mondani, hogy éppen fordítása lenne; hisz ezt a Horatius függetlenségre való törekvése már

[1] Pomponius Porphyrio. Commentum in Horatium Flaccum, recensuit A. Holder (Innsbruck, Wagner, 1894).

eleve kizárja, de valószinűnek tartjuk, hogy a jósoltatás átvételén kívül is volt hasonlóság. Horatius felsorolja a jelesebb Trója-vívó görög hősöket, ezt meg kellett tennie már Bacchylidesnek is.

Hogy e költeményben a Bacchylides dithyrambusának átdolgozását bírjuk, bizonyítja a különben szűkszavú scholiasták rövid pár szaván kívül az is, hogy a Horatius költeménye 9 versszakra oszlik, a mi megfelel egy három periodusból álló és egyenként egy-egy strofát, antistrofát és epodost magában foglaló dithyrambusnak.

Végűl pedig van Bacchylidesnek egy töredéke (29. fr), a mely így szól:

Μελαγκευθὲς εἴδωλον ἀνδρὸς Ἰθακησίου

és a mely némileg összevethető a horatiusi költemény e soraival (21—2 vss.):

non Laertiaden, exitium tuae
gentis, ... respicis?

Lehetséges, hogy az a töredék a Bacchylides elveszett dithyrambusának egy sora s akkor egygyel több bizonyíték a két költemény hasonlóságára.

Minthogy Sophokles tragédiáiban, a mint azt már Kenyon észrevette,[1] sokszor észre lehet venni a Bacchylides hatását, Brandt igen érdekes, de phantastikus feltevésre ragadtatta magát. Sophoklesnek volt egy Alexandros cz. tragédiája, mely azonban elveszett s csupán egy pár fragmentumot ismerünk belőle. Brandt úgy hiszi, hogy Sophokles emez elveszett tragédiájában, épp úgy mint Horatius is imént tárgyalt dalában ugyanazon forrást: Bacchylides Cassandra dithyrambusát használta fel. Sőt talál is egy sort a 81 fr-t:

Βοτῆρα νικᾶν ἄνδρας ἀστίτας· τί γάρ;[2]

[1] The poems of. Bacch. p. 148. skk.

[2] Sophoclis tragoediae superstites et perditarum fragmenta ex recensione et cum commentariis G. Dindorfii (Oxford).

a melyet igyekszik vonatkozásba hozni e sorokkal:

Pastor cum traheret per freta navibus
Idaeis Helenam perfidus hospitam . . .

Sajnos, azonban a hasonlóságot csak ő látta. Feltevése felett napirendre térhetünk.

Bordalok.

A Bacchylides bordalaiból egészen jelentéktelen, alig egy pár sorra terjedő töredéket ismerünk, de ebben is találunk hasonlóságot a Horatius bordalaival. Midőn Horatiusnál borozásra való felhívást találunk, csaknem minden esetben Alcaeustól van az átvéve; midőn azonban a bor hatását rajzolja, akkor találunk költeményeiben bacchylidesi reminiscentiákat. A Bacchylides 20. frg nak 1—2 sora:

γλυκεῖ᾽ ἀνάγκα
σευομενᾶν κυλίκων θάλπῃσι θυμὸν,

és Horatiusnál a carm. III. 21. 13—4:

tu lene tormentum ingenio admoves
plerumque duro, . . .

mily feltünően összehangzanak! Mindkettőjük szerint mintegy béklyót tesz a lélekre a bor élvezete; a mit Horatiusnál a lene tormentum, ugyanazt fejezi ki Bacchylidesnél a γλυκεῖ᾽ ἀνάγκα. Bacchylides e kifejezésére emlékeztet még Horatiusnál az Epist. II. 3. 434—5 vss.:

urgere culillis
et torquere mero,

és az Epist. I. 18. 38: vino tortus.

Horatius a maró gondoktól való megszabadítást a bornak tulajdonítja (Carm. I. 18. 3—4):

. . . . . . neque
mordaces aliter diffugiunt sollicitudines.

Az Epist. I. 5. 16—20 soraiban következőképen jellemzi a részeg embert:

quid non ebrietas dissignat? operta recludit,
spes iubet esse ratas, ad proelia trudit inertem,
sollicitis animis onus eximit, addocet artis
facundi calices quem non fecere disertum,
contracta quem in paupertate solutum?

Ha tovább vizsgáljuk Bacchylidesnek említett bordaltöredékét, az 5—8 sorokban ugyanezt a gondolatot találjuk kifejezve:

ἀνδράσι δ' ὑψοτάτω πέμπει μερίμνας·
αὐτίκα μὲν πολίων κράδεμνα λύει,
πᾶσι δ' ἀνθρώποις μοναρχήσειν δοκεῖ...

De Horatius nemcsak az említett helyen, hanem a Carm. III. 21. 17—20 soraiban is visszatükrözi a Bacchylides gondolatát, midőn azt mondja a borról, hogy erőt és reményt ad az aggódó lelkeknek és semmitől nem rettegő bátorságot:

tu spem reducis mentibus anxiis
virisque et addis cornua pauperi
post te neque iratos trementi
regum apices neque militum arma.

A Bacchylides pár soros bordaltöredékében is megtaláljuk a Horatiusszal való hasonlóságot s vajjon elhihetjük-e, hogy csupán ez a pár sora lenne Horatiusnak, melyben ha nem is utánozta, de mindenesetre szem előtt tartotta Bacchylidest?

A költészet.

Bacchylides úgy énekel, mint a Μουσᾶν . . . . προφάτας (VIII. 3), vagy Οὐρανίας . . . θεράπων (V. 13—4); Horatius is Musarum sacerdosnak nevezi magát, midőn a fenkölt szellemű, nagyszabású római ódák zengéséhez kezd. Bacchylides önmagát, mint költőt a zümmögő méhhez hasonlítja a IX. 10-ben:

νασιῶτιν . . . λιγύφθογγον μέλισσαν,

Horatius pedig a Carm IV. 2-ben, abban a költeményben, melyben oly szép emléket emel a Pindarus hatalmas géniuszának, így jellemzi az önmaga és Pindarus költészetét (25 skk.):

multa Dircaeum levat aura cycnum,
tendit, Antoni, quotiens in altos
nubium tractus: ego apis Matinae
more modoque
grata carpentis thyma per laborem
plurimum circa nemus uvidique
Tiburis ripas operosa parvos
carmina fingo.

Tehát Horatius is a szorgalmas matinusi méhhez hasonlítja magát; a mily nagy szorgalommal és határt nem ismerő fáradsággal gyűjti össze az a virágokról a mézet, épp oly alapossággal és buzgalommal írja ő a kies Tibur Anio öntözte vidéke körűl dalait.

Itt önkéntelenül felmerül az a kérdés, hogy vajjon Bacchylidestől vette-e ezt a képet a római költő? Erre a kérdésre pedig tagadó feleletet kell adnunk, ha tekintetbe vesszük a régiek amaz ismert szokását, hogy szerették a költőket összehasonlítani ezzel a kedves kis állattal. Hiszen tudjuk, hogy Xenophont kedves stilusa miatt attikai méhnek nevezték el; Platon meg éppen erre vonatkozólag ezeket mondja (Ion, 534a): λέγουσι γὰρ δήπουθεν πρὸς ἡμᾶς οἱ ποιηταί, ὅτι ἀπὸ κρηνῶν μελλιρρύτων ἐκ Μουσῶν κήπων τινῶν καὶ ναπῶν δρεπόμενοι τὰ μέλη ἡμῖν φέρουσιν ὥσπερ αἱ μέλιτται, καὶ αὐτοὶ οὕτω πετάμενοι . . .[1] Meg is találjuk ezt a költőknél számtalanszor; hogy csak egy párt említsünk: Horatius az Epist. I. 3. 20—1 soraiban Julius Florus nevű költő barátját ugyancsak a méhhez hasonlítja:

ipse quid audes?
quae circumvolitas agilis thyma?

[1] Edidit Schantz (Lipcse, Teubner, 1875).

Így Simonides a 47. frg-ban:

Ὁμιλεῖ δ' ἄνθεσιν, ὥστε μέλισσα ξανθὸν
μέλι μηδομένα.[1]

Vagy Pindarus a tízedik pythói dalában (53—4 sorok):

ἐγκωμίων γὰρ ἄωτος ὕμνων
ἐπ' ἄλλοτ' ἄλλον ὥτε μέλισσα θύνει λόγον.[2]

Bacchylides meg van győződve arról, hogy a végtelen ég és tenger, az arany örökkévaló, de tudja ezzel szemben azt is, hogy az emberi élet tavasza: az ifjúság, ha egyszer elmult, többé soha vissza nem idézhető. Testünk mulandó, el fog enyészni, de az erénynek a fénye, a lélek kiválósága, az a halál után sem homályosulhat el, mert nem engedi a költészet (III. 92):

. . . . ἀρετᾶς γε μὲν οὐ μινύθει
βροτῶν ἅμα σώματι φέγγος, ἀλλὰ
Μοῦσά νιν τρέφει . . .

Horatius is épp oly resignatióval emlékezik meg létünk mulandóságáról (Carm. IV. 7. 13 skk.), de őt is épp úgy felemeli az a másik gondolat, hogy a dicsőség, az nem pusztulhat el, mert élteti minden szépnek és jónak táplálója, a költészet (Carm. IV. 8. 28—9):

dignum laude virum Musa vetat mori,
caelo Musa beat.

A költők pedig az arra érdemeseket megéneklik, mert tudják, hogy a jótettnek ez az egyetlen jutalma (Carm. IV. 8. 20—2):

. . . . neque,
si chartae sileant, quod bene feceris,
mercedem tuleris . . . .

s tudják azt is, hogy az erény dicsősége, hírneve csakis így maradhat fenn (Carm. IV. 9. 29--30):

[1] Poetae Lyrici Graeci, Bergk Schroeder, vol. III.
[2] „ „ „ „ „ „ I. (Pindari carmina).

paulum sepultae distat inertiae
celata virtus:[1]

Bacchylides hiszi, hogy költői alkotásai fennmaradnak halála **után is (VIII. 82—7)**:

. . . . τό γέ τοι καλὸν ἔργον
γνησίων ὕμνων τυχὸν
ὑψοῦ παρὰ δαίμοσι κεῖται·
σὺν δ' ἀλαθείᾳ βροτῶν
κάλλιστον, εἴπερ καὶ θάνῃ τις,
λείπεται Μουσᾶν βαθυζώνων ἄθυρμα.

Hiszi, hogy zengeni fogják, ismerni fogják azután is (III. 97—8):

καὶ μελιγλώσσου τις ὑμνήσει χάριν
Κηΐας ἀηδόνος.

Épp így él Horatiusban is a költői önérzet, épp oly büszkeséggel mondja, hogy királyok pyramisánál maradandóbb lesz költészetének emléke és hogy (Carm. III. 30):

non omnis moriar . . . . .
. . . . . usque ego postera
crescam laude recens, dum Capitolium
scandet cum tacita virgine pontifex.
dicar, qua . . . . . .

Megjósolja Horatius is, hogy ismerni fogják az egész világon őt (Carm. II. 20):

iam Daedaleo notior Icaro
visam gementis litora Bospori
Syrtisque Gaetulas canorus
ales Hyperboreosque campos . . .

De máskor is, többször említi dalainak halhatatlanságát (Carm. IV. 8 és 9): és hogy az is élni fog, a kit költészetében meg-

[1] Hasonlóan mondja Pindaros a Nem. VII. 12 skk.: αἱ μεγάλαι γὰρ ἀλκαὶ σκότον πολὺν ὕμνων ἔχοντι δεόμεναι és a 121. fr. 3 skk. sorában: ῥηθὲν σθένει, θνᾴσκει δὲ σιγαθὲν καλὸν ἔργον.

örökitésre méltat. Éppen ezért kedveskednek meghitt barátaiknak dalok ajándékozásával; Bacchylides XII. 223—4:

ὕμνων τινὰ τάνδε νεόπλοκον δόσιν
φαίνω, ...

és Horatius is a Carm. IV. 8. 11—2:

carmina possumus
donare et . . . . . .

Tudatában vannak annak, hogy dalaik isteni ihletre készültek és hogy az istenek előtt kedveltek, azoknak ők maguk is pártfogoltjai. Bacchylides az istenek akaratából küldi Hierónak dalát (V. 195—7):

πειθόμεθ' εὐμαρέως
εὐκλέα κελεύθου γλῶσσαν οὐκ ἐκτὸς θεῶν
πέμπειν Ἱέρωνι·[1]

Horatius többször hangoztatja, hogy életére, költészetére az istenek gondot viselnek; így a Carm. I. 17. 13—4:

di me tuentur, dis pietas mea
et Musa cordi est.

Midőn Bacchylides dalát kelleténél hosszabbra nyújtja, vagy pedig kitűzött czéljától eltér valamely más tárgyba merűlve el, kedves felkiáltással végzi ódáját, illetve tér vissza a tulajdonképeni tárgyhoz, így a IX. 51—2:

τί μακρὰν γλῶσσαν ἰθύσας ἐλαύνω
ἐκτὸς ὁδοῦ;

vagy az V. 176—8:

λευκώλενε Καλλιόπα,
στᾶσον εὐποίητον ἅρμα
αὐτοῦ·

Ilyen költői fordulatokat találunk Horatiusnál is, a ki midőn

[1] Szöveg a Blass 3-ik kiadása szerint.

ihlettségében oly tárgy zengésébe ment át, a mi nem való az ő költői egyéniségéhez, korholja Muzsáját (Carm. II. 1. 36—7):

sed ne relictis, Musa procax, iocis
Ceae retractes munera neniae . . .

hasonlóan a Carm. III. 3. 69—72-ben:

non hoc iocosae conveniet lyrae,
quo, Musa, tendis? desine pervicax
referre sermones deorum et
magna modis tenuare parvis.

Midőn Bacchylides arra int, hogy a lyra hangja nem illik a csaták viharába (XIII. 12—6):

οὔτ' ἐν βαρυπενθέσιν ἁρμό-
ζει μάχαις φόρμιγγος ὀμφὰ
καὶ λιγυκλαγγεῖς χοροί,
οὔτ' ἐν θαλίαις καναχὰ
στερνόκτυπος·

akaratlanúl is a Carm. I. 18. 8 skk. soraira kell gondolnunk, a hol a centaurusoknak a bor mértéktelen élvezete miatti harczát mondja el Horatius.

Hasonlatok.

Maccari (p. 13) utánzást állapít meg a két költő ama hasonlatánál, midőn az embert a csillagok közűl fényével és ragyogásával kitűnő holdhoz hasonlítják. Nézzük meg ezt a két helyet; Bacchylidesnél VIII. 27—30:

πενταέθλοισιν γὰρ ἐνέπρεπεν ὡς
ἄστρων διακρίνει φάη
νυκτὸς διχομηνίδος εὐφεγγὴς σελάνα·
τοῖος . . . . . .

Horatiusnál a Carm. I. 12. 46—8:

micat inter omnis
Julium sidus velut inter ignis
luna minores . . . .

Maccarinak elkerülte a figyelmét az, hogy ugyancsak ezt a hasonlatot már Sappho is használta (3. frgm.):

Ἄστερες μὲν ἀμφὶ κάλαν σελάνναν
ἄψ ἀποκρύπτοισι φάεννον εἶδος,
ὄπποτα πλήθοισα μάλιστα λάμπῃ
γᾶν . . . . ἀργυρία.[1]

a miért is a magam részéről hajlandóbb vagyok azt hinni, hogy — ha már egyáltalában beszélhetünk átvételről — akkor is csak közvetett átvételről lehet szó.

Mindketten oroszlánhoz hasonlítják a harczba rohanó hőst; Bacchylides I. 142—4:

λέοντος
θυμὸν ἔχων, ὁπότε
χρεῖος ἒ κερβολοῖ μάχας,[2]

Horatius nagyon kis eltéréssel a Carm. III. 2. 11—2-ben:

tactu leonem, quem cruenta
per medias rapit ira caedes.

Mint már előbb megemlítettük,[3] mindketten méhhez hasonlítják magukat. De szívesen tesznek egybevetést önmaguk és a madarak között is; Bacchylides egyszer „Keos csalogány“-ának nevezi magát, máskor a sasról vesz gyönyörű hasonlatot. Horatius — miként a Carm. IV. 2 ben Pindarust, úgy — önmagát is hattyúhoz hasonlítja az ódák második könyvének utolsó darabjában és ugyancsak vesz egy hasonlatot a sasról is (Carm. IV. 4).

A Bacchylides költészetének egyik legszebb terméke az

[1] Poetae lyrici Graeci, Bergk—Schroeder (Lipcse, Teubner, 1900). Tom. III.
[2] Szöveg a Blass 3-ik kiadása szerint.
[3] Lásd a „Költészet“ cz. fejezetet.

ötödik költemény és annak is kiemelkedő fénypontja, gyöngye az a hasonlat, melyet a sasról vett. Összehasonlítja a lég végtelen űrében fel nem tartóztatható, mindenen átrepülő sast önmagával, mint a kinek dala épp oly meggátolhatatlanul ömlik, hogy megénekelje a sok kínálkozó alkalommal Hiero dicsőségét. Ez a hasonlat már magas szárnyalásánál és nagyszerűségénél fogva is megérdemli, hogy egész terjedelmében idézzük (16 - 33):

βαθὺν
δ' αἰθέρα ξουθαῖσι τάμνων
ὑψοῦ πτερύγεσσι ταχεί-
αις αἰετὸς εὐρυάνακτος ἄγγελος
Ζηνὸς ἐρισφαράγου
θαρσεῖ κρατερᾷ πίσυνος
ἰσχύϊ, πτάσσοντι δ' ὄρνι-
χες λιγύφθογγοι φόβῳ·
οὔ νιν κορυφαὶ μεγάλας ἴσχουσι γαίας,
οὐδ' ἁλὸς ἀκαμάτας
δυσπαίπαλα κύματα· νωμᾶ-
ται δ' ἐν ἀτρύτῳ χάει
λεπτότριχα σὺν ζεφύρου πνοι-
αῖσιν ἔθειραν ἀρίγνω-
τος μετ' ἀνθρώποις ἰδεῖν.
τὼς νῦν καὶ ἐμοὶ μυρία πάντᾳ κέλευθος
ὑμετέραν ἀρετὰν
ὑμνεῖν, ...

E hasonlat hatása Horatiusnál két helyen érezhető. Először a Carm. II. 20-ban, a midőn arról beszél, hogy mint válik ő hattyúvá és mint repül a magasba, felülemelkedve minden emberi gyarlóságon. A két hasonlatnak egyes kifejezéseit is egybevethetjük:

ξουθαῖσι πτερύγεσσι ταχείαις

és non usitata nec tenui ferar penna;

βαθὺν αἰθέρα

és per liquidum aethera;

hattyúalakban fogja Horatius meglátogatni a világ minden részét, hogy a legtávolabb lakó népek is megismerjék. Bacchylidesnél is:

ἀρίγνωτος μέτ' ἀνθρώποις·

Észrevehető még a bacchylidesi hasonlat hatása a Carm. IV. 4-ben is, a hol Horatius Drusust hasonlítja össze a sassal. Itt is találunk megfelelő kifejezéseket:

ἄγγελος Ζηνὸς ἐρισφαράγου

és fulminis minister;

πτάσσοντι δ' ὄρνι-
χες λιγύφθογγοι φόβῳ

és cui . . . regnum in avis vagas
permisit . . . . .

Egy másik igen kedves hasonlata Bacchylidesnek, midőn a kedvese győzelmére büszke, délczeg leánykát őzhöz hasonlítja (XII. 87 skk.):

καί τις ὑψαυχὴς κόρα
λευκοῖς ἀνὰ γᾶν ἱερὰν
πόδεσσι ταρφέως
ἠΰτε νεβρὸς ἀπενθὴς
ἀνθεμόεντας ἐπ' ὄχθους
κοῦφα σὺν ἀγχιδόμοις
θρώσκουσ' ἀγακλειταῖς ἑταίραις· . . .

Horatiusnál is megtaláljuk a lánynak őzikével való összehasonlítását nem egyszer. Így a Carm. III. 15. 2-beu Pholoeról szólva:

lascivae similem ludere capreae

meg a Carm. I. 23. 1. skk-ben Chloeról:

Vitas hinnuleo me similis, Chloe,
quaerenti pavidam montibus aviis
matrem . . . . . .

Ezeket a hasonlatokat azonban korántsem vette Bacchylidestől; hanem tudnunk kell azt, hogy szerették a régi erótikusok a

félénk, szép fiatal lánykákat az őzzel összehasonlítani; ezt megtaláljuk már Anacreonnál is, a kinek 52. frg-t csaknem szórólszóra lefordította Horatius a Carm. I. 23-ban. Az Anacreon frg.-a:

’Αγανῶς οἷά τε νεβρὸν νεοθηλέα
γαλαθηνόν, ὅστ’ ἐν ὕλῃς κεροέσσης
ἀπολειφθεὶς ὑπὸ μητρὸς . . . . . .[1]

a 75. frg-ban meg πῶλε Θρῃκίηnek szólítja a leányt Anacreon. Vesz Bacchylides egy hasonlatot az élőfáról frg. 37. B.:

’Αρετὰ γὰρ ἐπαινεομένα δένδρον ὣς ἀέξεται.

Horatius a Marcellus dicsőségének növekedését veti egybe az élőfával (Carm. I. 12. 45—6):

crescit occulto velut arbor aevo
fama Marcelli . . . . . .[2]

Bacchylidesnél hét olyan hasonlatot találtunk, melyet egybevethettünk a Horatius hasonlataival; ez annál is lényegesebb körülmény, mert Bacchylidesnek ránk maradt dalaiban mindössze 10—12 hasonlat van s így nagy szó, hogy annak több mint felét megtaláljuk Horatiusnál is. Ha nem beszélünk is a hasonlatok átvételéről, bizonyságunk van legalább arról, hogy a két költő gondolatköre mily megegyező volt; de még tovább is mehetünk, mert a hasonlatokat nemcsak a gondolatkör és ismeretvilág, hanem egyszersmind a belső élet, a lelki világ kifejezésének és megnyilatkozásának is kell tartanunk.

Mythosok.

Horatius korában a rómaiak előtt a görögöknek minden mythosa ismeretes lehetett; hiszen közkézen forgott a mytho-

[1] Poetae lyrici Graeci, Bergk—Schroeder (Lipcse, Teubner, 1900). Tom. III.

[2] V. ö. még Pindarus Nem. VIII. 40—2: αὔξεται δ’ ἀρετά, χλωραῖς ἐέρσαις ὡς ὅτε δένδρεον ᾄσσει, ἐν σοφοῖς ἀνδρῶν ἀερθεῖσ’ ἐν δικαίοις τε πρὸς ὑγρὸν αἰθέρα.

sok oly gazdag tárházát alkotó Homeros, Hesiodos és a három nagy tragikus. De rajtuk kívül a mythosok elterjesztésében és fentartásában igen fontos szerepet játszanak a kardalköltők is. Sokszor van eset rá, hogy egy és ugyanazon mythos több helyen is el van mondva alig egy kis eltéréssel; ilyen esetekben igen nehéz dolog eldönteni azt, hogy Horatius vajjon melyiket használta forrásúl. Ilyenkor tekintetbe kell vennünk azt, hogy másképen mond el egy mythost az epikus és másképen a lyrikus költő.

A kardalköltők czélja a mythosok elbeszélésével az volt, hogy a hallgatók erkölcsi érzéseit finomítsák, lelki világát műveljék, hogy megmutassák, mire kell törekednünk és mit kell kerülnünk, mi a helyes és mi a helytelen, hogyan lehet az érzéki vágyaknak ellenállni és azokat legyőzni. Rendszerint kimondanak egy erkölcsi elvet és azután annak megbizonyítására, igazolására hozzák fel a mythosi példát.[1] Hiszen épp ez volt az oka annak is, hogy Pindarusnál a mythosokat igen sokszor ideálizálva, minden salaktól megtisztítva találjuk. A kardalosok a mythosok ideális világának visszaidézésével akarták koruknak fiait jobb belátásra, a szép és jó szeretetére, a rossz elvetésére birni.

De miért alkalmazta Horatius a mythosokat és a történelemből vett példákat? A Carm. II. 9-ben C. Valgius Rufus barátját vigasztalja, hogy kedves ifja elvesztése miatt ne keseregjen szüntelen, hisz Priamus és Nestor sem búsultak örökké kedves fiaik elpusztulása miatt, hanem beletörődtek a már változhatatlanba. A Carm. III. 4-ben kimutatja, hogy az észszerűség nélküli nyers erő önmagának veszedelme s ennek igazolására hozza fel Juppiternek a Gigasokkal és Titanokkal vívott harczát. A Carm. IV. 11-ben inti Phyllist, hogy hiábavaló reményeket ne tápláljon és elérhetetlen vágyak után ne szaladgáljon, mert úgy jár, mint Phaethon, vagy mint Bellerophontes, a ki a Chimaera meggyilkolása után az eget is elérhetőnek vélte, de a Pegasus e vakmerőségét megboszúlva, a mélybe

[1] P. Rummel: Horatius quid de Pindaro iudicaverit et quomodo eius carmina suum in usum converterit (Rawitsch, 1892) p. 11.

vetette. Az eddigiekből is kitűnhetik, hogy Horatius is olyan czélzattal használta a mythosokat, mint a kardalköltők; ő is meggyőzni, ő is tanítani akarta velük korát. Éppen ezért valószinűnek kell tartanunk, hogy a mythosok elbeszélésében is követte a kardalosokat.

Horatius effajta költeményeinek a forrását minden esetben pontosan összeállítani teljességgel lehetetlen; hisz a kardalosoknak oly sok remekét megirigyelte tőlünk a sors és oly kevéssel ajándékozott meg. De e mostoha körülmények daczára is találunk az ódák között egyet, melyen a Bacchylides hatásának nyomait vélem felfedezni. Ez a Carm. III. 27, a hol Horatius Galateát az útrakeléstől akarja elriasztani a szeren csétlenül járt Europa mythosának elmondásával (25—34):

sic et Europe niveum doloso
credidit tauro latus et scatentem
beluis pontum mediasque fraudes
palluit audax:
nuper in pratis studiosa florum et
debitae Nymphis opifex coronae
nocte sublustri nihil astra praeter
vidit et undas.
quae simul centum tetigit potentem
oppidis Creten . . . . . .

most következik Europa panasza. Így Horatius. De most lássuk mit mond a scholiasta az Il. M. 292 sorához: Εὐρώπην τὴν Φοίνικος Ζεὺς θεασάμενος ἔν τινι λειμῶνι μετὰ Νυμφῶν ἄνθη ἀναλέγουσαν ἠράσθη, καὶ κατελθὼν ἤλλαξεν ἑαυτὸν εἰς ταῦρον καὶ ἀπὸ τοῦ στόματος πορθμεύσας εἰς Κρήτην ἐμίγη αὐτῇ· εἶθ' οὕτω συνῴκισεν αὐτὴν Ἀστερίωνι τῷ Κρητῶν βασιλεῖ· γενομένη δὲ ἔγκυος ἐκείνη τρεῖς παῖδας ἐγέννησε Μίνωα, Σαρπηδόνα καὶ Ῥαδάμανθυν· ἡ ἱστορία παρὰ Ἡσιόδῳ καὶ Βακχυλίδῃ.[1] A scholiasta emez értesítéséből kitűnik, hogy Bacchylidesnek volt egy dithyrambusa, a melyben a scholiasta által előadott módon volt elbeszélve Europa sorsa. Minthogy Hora-

[1] Scholia Graeca in Homeri Iliadem ex codicibus aucta et emendata edidit G. Dindorf. Tom. I—IV. Lipcse, 1875—7.

tius ama költeményeiben, melyekben a mythosi elemnek oly nagy tért engedett, a kardalosok és nem az epikusok hatása alatt áll, valószinűnek kell tartanunk, hogy ebben a költeményében is, legalább annak a mythost tárgyaló részében a Bacchylides illető dithyrambusát tartotta szem előtt. Ezt feltétlenűl érvényesen kimondani a bizonyítékok elegendő volta hiányában nem lehet, de feltevésünket a két költő előadásában rejlő rokonság megerősíteni látszik. A scholiasta ezen szavai: ἔν τινι λειμῶνι μετὰ Νυμφῶν ἄνθη ἀναλέγουσαν és Horatius költeményének e sorai:

in pratis studiosa florum et
debitae Nymphis opifex coronae

mily feltünően összehangzanak. Minthogy Bacchylidesnek e dithyrambusa nem maradt fenn, a valószinű feltevésnél tovább nem mehetünk.

Még számtalan oly mythost és történeti mondát találunk, a mely mindkettőjük képzeletét foglalkoztatta. Beszélnek Minosról (Bacch. I, Hor. Carm. I. 28. 9), Proetusról (Bacch. XI, Hor. Carm. III. 7. 13), Acrisiusról (Bacch. XI, Hor. Carm. III. 16. 5), Lynceusról (Bacch. XI. 74, Hor. Carm. III. 11), Aeacusról és Telamonról (Bacch. XIII. 98—9, Hor. Carm. II. 4. 5 és III. 19. 3), Briseisről (Bacch. XIII. 137, Hor. Carm. II. 4. 3), Peleusról (Bacch. XIII. 97, Hor. Carm. I. 66). Szólnak a Gigasoknak Juppiter által való leveréséről (Bacch. XV. 62—3, Hor. Carm. III. 4. 64—70). Igen szépen jellemzik a Trója alatt hősiesen küzdő Achillest (Bacch. XIII. 100—56, Hor. Carm. IV. 6. 1—24). A Bacchylides XV. dalának czíme Ἀντηνορίδαι ἢ Ἑλένης ἀπαίτησις, Antenorról Helenával kapcsolatban szól Horatius az Epist. I. 2. 9-ben:

Antenor censet belli praecidere causam.

Bacchylides XVI. költeménye végén említi a Hercules szomorú végét, melyet a féltékeny Deianira idézett elő a Nessus sárkány vérébe mártott ruha elküldése által; Horatius is ezeket mondja az epod. 17. 30—2 vss.:

o mare et terra, ardeo,
quantum neque atro delibutus Hercules
Nessi cruore . . . . .

Miként Bacchylides igyekszik Hierót a lelki betegségektől megóvni és ezért felhozza a Croesus példáját, a kit kegyessége miatt Apollo már a halál torkából mentett meg és a hyperboreusokhoz vitt (III.), majd Meleagernek és Herculesnek életével bizonyítja, hogy az embernek a boldogság egy részével is meg kell elégednie; úgy Horatius is az őt folytonosan panaszaival gyötrő Maecenas beteg lelkében meggyújtja a remény fáklyáját (Carm. II. 17); a római ódák egyikében pedig (Carm. III. 3. 1—18) Augustusnak a Hercules és Pollux példájára halhatatlanságot igér megtörhetetlen erős akarata és igazságossága jutalmaképen.

„Labor Isthmius“.

Horatius a Carm. IV. 3. 1—4 vss-ben megemlékezik az isthmosi versenyeken tartott ökölvívásról:

Quem tu, Melpomene, semel
nascentem placido lumine videris,
illum non labor Isthmius
clarabit pugilem, ...

Minthogy éppen isthmosi ökölvívást ünneplő költeményt az ó-korból csupán egyetlen egyet ismerünk: a Bacchylides első epinikionját, a mely a keosi Argeiosnak, mint isthmosi ökölvívásban győztesnek emel emléket, Brandt azt gondolja,[1] hogy Horatius az említett sorok megírásakor éppen Bacchylidesnek eme költeményére gondolt. Igaz, hogy se Pindarusnak, se Simonidesnek, se Bacchylidesnek nincsen több oly epinikionja, a mely éppen isthmosi ökölvívásról szólna, továbbá igaz az is, hogy Bacchylidesnek emez epinikionjában számtalan Horatiusnál is előforduló gondolatot találunk, de azért Brandt ezen fel-

[1] I. m. p. 300.

tevését mégis csak kétkedéssel fogadhatjuk el, mert az sem lehetetlen, hogy itt Horatius csak általánosságban említi éppen az isthmosi ökölvívást, azután meg gondolhatott más, előttünk ma már ismeretlen epinikionra is.

Erkölcsi és életnézeteik.

A Bacchylides szerény igényeinek legszebb megnyilatkozása a 21. frg, a melyben azt mondja, hogy bár nincs vagyona, aranya és bibora, van nemes lelke, költői tehetsége és boeotiai serlegekben jó bora:

Οὐ βοῶν πάρεστι σώματ', οὔτε χρυσός,
οὔτε πορφύρεοι τάπητες,
ἀλλὰ θυμὸς εὐμενής,
Μοῦσά τε γλυκεῖα, καὶ Βοιωτίοισιν
ἐν σκύφοισιν οἶνος ἡδύς·

Ezeket az eszméket a Horatius költészetében nem egyszer feltaláljuk; így a Carm. I. 38, II. 16. 33 skk. verseiben, de legnagyobb mértékben s a Bacchylides helyének legmegfelelőbben a Carm. II. 18-ban, melyet e sorokkal kezd:

Non ebur neque aureum
mea renidet in domo lacunar, . . .[1]

Itt Bacchylideshez hasonlóan említi az aranyat, a költemény további részében pedig (7—10 vss.) szól ő is a biborról, a becsületes lélekről és a költői tehetségről:

nec Laconicas mihi
trahunt honestae purpuras clientae

[1] A két költemény versmértéke is hasonló. Igaz, hogy Bacchylides csak a trochaeust használta, míg Horatius már azt iambussal vegyítette. Különben e mértéket Alcaeustól vette át Horatius, a mint Atilius Fortunatianus grammaticus mondja: et hoc sumptum ab Alcaeo et ab illo tractatum frequenter et ab Horatio semel omnino compositum. (Keil, Grammatici Latini, vol. VI. p. 270).

at fides et ingeni
benigna vena est . . . . .

Ez a pár sor feltünően egyezik a Bacchylides 21. frg-val. A vagyon, költői tehetség és a nemes lélek említése után talán Bacchylides is úgy folytatta költeményét, hogy a továbbiakban kimutatta — miként Horatius —, hogy a gazdagság mulandó gyönyöreivel mit sem ér, egyaránt vár a halál feloldhatatlan bilincse szegényre, gazdagra és hogy a lelki javak többet érnek minden vagyonnál.

Nem kívánnak gazdagságot, hisz ezt a hitvány emberek is elérhetik; többre becsülik az erényt (I. 159–61):

φαμὶ καὶ φλέω μέγιστον
κῦδος ἔχειν ἀρετάν, πλοῦ-
τος δὲ καὶ δειλοῖσιν ἀνθρώπων ὁμιλεῖ·

Horatius sem Phrahatest, hanem az erény bástyáival felfegyverzett és a gazdagságot megvetni képes embert tartja a királyi trónra érdemesnek (Carm. II. 2. 17 skk.):

redditum Cyri solio Phrahaten
dissidens plebi numero beatorum
eximit Virtus populumque falsis
dedocet uti
vocibus, regnum et diadema tutum
deferens uni propriamque laurum
quisquis ingentis oculo inretorto
spectat acervos.

Midőn pedig tovább azt mondja Bacchylides, hogy a gazdagság gőgöt szül (I. 162—3):

ἐθέλει δ' αὔξειν φρένας ἀν-
δρός . . . . .

lehetetlen nem gondolnunk a Horatius Carm. II. 10 útasításaira.

Elismerik a vagyon, a gazdagság, a pénz hatalmát (Bacch. IX. 49–51):

οἶδα καὶ πλούτου μεγάλαν δύνασιν
ἃ καὶ τὸν ἀχρεῖον τίθησι
χρηστόν.

Horatius meg éppen királynőnek nevezi a pénzt (Epist. I. 6. 36—8):

scilicet uxorem cum dote fidemque et amicos
et genus et formam regina Pecunia donat
ac bene nummatum decorat Suadela Venusque.[1]

A gazdag embertől azt kívánják, hogy vagyonát használja fel okosan, mert a titokban összehalmozott kincsnek semmi értéke nincs. Bacchylides dicséri Hierót, mert (III. 13—4):

οἶδε πυργωθέντα πλοῦτον μὴ μελαμ-
φαρέϊ κρύπτειν σκότῳ·

Horatius meg a Carm. II. 2. 1—2 sorában mondja:

Nullus argento color est avaris
abdito terris . . . . .

Olyan ember lehet boldog, a kinek van annyi vagyona, hogy abból a nyomasztó szegénységtől és kinzó gondoktól menten megélhet. Az ilyen ember az elsőkkel versenyezhetik (Bacch. I. 165—8):

εἰ . . . . . .
ζώειν τ' ἀπ' οἰκείων ἔχει
πρώτοις ἐρίζει

Horatius is a második epodos elején:

Beatus ille qui procul negotiis . . .
paterna rura bubus exercet suis.

Az emberek közűl ki sokra, ki kevesebbre vágyik (Bacch. I. 172—4):

ἶσον ὅ τ' ἀφνεὸς ἱ-
μείρει μεγάλων ὅ τε μείων
παυροτέρων,

[1] V. ö. Sophocles fr. 86.

de a sokat kívánóknak mindig még sok hiányzik (Carm. III. 16. 42—3):

. . . . multa petentibus
desunt multa . . . .

Már Bacchylidesnél megtaláljuk azt a Horatiusnál számtalanszor ismétlődő gondolatot, hogy a sors kereke forgandó, ajándékainak hiába örülünk, mert ma lehet, hogy nekünk, de holnap már másnak kedvez (Frg. 24. 4—5 vss.):

ἐπιχρίμπτει νέφος ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλαν
γαῖαν ἁ πάνδωρος αἶσα.

Horatius szerint is — hogy csak egyet említsünk — (Carm. I. 34. 14—6):

hinc apicem rapax
Fortuna cum stridore acuto
sustulit, hic posuisse gaudet.

Az embereknek az a szokása, hogy mindig oly dolgok után vágynak, melyek nehezen elérhetők (Bacch. I. 174—7):

τὸ δὲ πάν-
των εὐμαρεῖν οὐδὲν γλυκὺ
θνατοῖσιν, ἀλλ' αἰεὶ τὰ φεύ-
γοντα δίζηνται κιχεῖν.

Horatiusnál a Sat. I. 2. 108:

transvolat in medio posita et fugientia captat.

vagy az Epist. I. 1. 86—7, hol a gazdagot jellemzi, ki a tengert már megunta és így szól:

cras ferramenta Teanum
tolletis, fabri.

Arra int az élet rövidsége, hogy hiába ne törjünk nagy dolgok után (Bacch. III. 74—6):

τί μακρὰ σκοπεῖς; βραχύς ἐστιν αἰών·
δολόεσσα δ' ἐλπὶς ὑπὸ κέαρ δέδυκεν
ἐφαμερίων . . . .[1]

a hol megint egy Horatiusnál oly sokszor kifejezett szép gondolatot találunk; Horatius Carm. IV. 7. 7—8:

immortalia ne speres, monet annus et almum
quae rapit hora diem,[2]

vagy a Carm. I. 4. 15:

vitae summa brevis spem nos vetat incohare longam.

Bacchylides a III. 78—84 vss-ben a jövővel való nemtörődömséget ajánlja; éljünk jámbor, istenes életet és legyünk vidámak, akár csak a holnapi napot, akár még 50 évet élünk:

θνατὸν εὖντα χρὴ διδύμους ἀέξειν
γνώμας, ὅτι τ' αὔριον ὄψεαι
μοῦνον ἁλίου φάος,
χὤτι πεντήκοντ' ἔτεα
ζωὰν βαθύπλουτον τελεῖς·
ὅσια δρῶν εὔφραινε θυμόν· τοῦτο γὰρ
κερδέων ὑπέρτατον.

A 11. frg. 3—7 soraiban pedig a jövő miatt való aggódást hiábavaló dolognak tartja:

ὃς δὲ μυρία μὲν ἀμφιπολεῖ φρενί,
τὸ δὲ παρ' ἆμάρ τε καὶ νύκτα μελλόντων χάριν
αἰὲν ἰάπτεται
κέαρ, ἄκαρπον ἔχει πόνον.

Horatius szerint tekintsünk minden napot nyereségnek (Carm. I. 9. 13—5):

quid sit futurum cras, fuge quaerere et
quem Fors dierum cumque dabit, lucro
adpone,

[1] Szöveg a Blass 3-ik kiadása szerint.
[2] V. ö. Pindarus Pyth. III. 61.

minden napról gondoljuk azt, hogy az az utolsó (Epist. I. 4. 13—4):

omnem crede diem tibi diluxisse supremum,
grata superveniet quae non sperabitur hora,

vagy a Carm. IV. 7. 17—8:

quis scit an adiciant hodiernae crastina summae
tempora di superi? [1]

és az Epist. I. 12. 22—3:

tu quamcumque deus tibi fortunaverit horam
grata sume manu.

Gonddal telt élet mit sem ér, meg kell szabadulnunk a gyötrelmektől, mert csak az lehet boldog, a kit nem kínoznak az emésztő gondok (Bacch. V. 6—7):

φρένα δ' εὐθύδικον
ἀτρέμ' ἀμπαύσας μεριμνᾶν . . .

Horatius is azt ajánlja Maecenasnak, hogy hagyja a gondokat és ne gyötörje magát a város ügyeiért (Carm. III. 8. 16):

mitte civiles super urbe curas.

És a Carm. I. 26. 5—6 vss.:

quid Tiridaten terreat unice
securus. [2]

Elismerik a sors végtelen hatalmát. Képes a nagyot lealázni, a szegényt felemelni (Bacch. XIII. 3—6):

συμφορὰ δ' ἐσθλὸν ἀμαλδύ-
νει βαρύτλατος μολοῦσα·

[1] V. ö. Euripides: Alkestis 783 skk. κοὐκ ἔστι θνητῶν ὅστις ἐξεπίσταται τὴν αὔριον μέλλουσαν εἰ βιώσεται. (Ed. Bayfield, London, 1902).

[2] Hasonlóan szól még a Carm. III. 8. 27—8:

dona praesentis cape laetus horae ac
linque severa.

λαμπρὸν δὲ καὶ ὑψιφανῆ τεύ-
χει κατορθωθεῖσα·

Horatius a Fortunához intézett Carm. I. 35. 1—4 vss-ben:

O diva, gratum quae regis Antium
praesens vel imo tollere de gradu
mortale corpus, vel superbos
vertere funeribus triumphos.[1]

Hogy e földön teljes boldogságot el nem érhetünk, mély resignatióval fejezi ki Bacchylides (V. 53—5):

οὐ
γάρ τις ἐπιχθονίων
πάντα γ' εὐδαίμων ἔφυ.

Vagy hogy a boldogság csak rövid ideig tarthat (frg. 37):

ὄλβιος δ' οὐδεὶς βροτῶν πάντα χρόνον.

Horatius Bacchylides után még rövidebben fejezi ki e gondolatot (Carm. II. 16. 27—8):

nihil est ab omni
parte beatum.[2]

Bacchylides 4. frg-ban a békét dicsőiti, mert akkor:

χαλκεᾶν δ' οὐκ ἔστι σαλπίγγων κτύπος,
οὐδὲ συλᾶται μελίφρων
ὕπνος ἀπὸ βλεφάρων

[1] Horatiusnak e költemény megirásakor Pindarus XII. olympiai ódája lebeghetett a szeme előtt. Különösen a költeménynek Fortunáról szóló részében látszik a Pindarus hatása, a mint kimutatta P. Rummel előbb idézett értekezésében, p. 9.

[2] Itt megint meg kell emlitenem Brandtnak egy merész feltevését. Van az Euripides frg-ai között egy: a 46., melyet Stobaeus tartott fenn: ὥστ' οὔτις ἀνδρῶν εἰς ἅπαντ' εὐδαιμονεῖ; ez tényleg nagyon hasonlít a bacchylidesi sorhoz, de ez még nem elég arra, hogy Brandt megkoczkáztassa azt a feltevést, hogy Euripides elveszett Alexandros cz. darabjában Bacchylidesnek Cassandra cz. dithyrambusát követte. Különben találunk Euripidesnél más hasonló helyet is; így a Medeia 1228 vs.: θνητῶν γὰρ οὐδείς ἐστιν εὐδαίμων ἀνήρ.

békében a háborúnak minden gyilkos szerszáma pusztulásnak indul:

ἐν δὲ σιδαροδέτοις
πόρπαξιν αἰθᾶν ἀραχνᾶν ἱστοὶ πέλονται·
ἔγχεά τε λογχωτὰ ξίφεα τ' ἀμφάκεα
δάμναται εὐρώς.

Horatius hasonlóan amaz idyllikus második epodosában azt tartja boldog embernek, a kit nem zavar fel a trombita hangja (5 v.):

neque excitatur classico miles truci.

A Sat. II. 1. 42—3-ban pedig felkiált, hogy emésszen el a rozsda minden fegyvert:

o pater et rex
Juppiter ut pereat positum rubigine telum.

Hisz bár Horatiust korának politikai viszonyai, a köztársasági államforma megmentésére irányuló utolsó lelkes nemzeti fellobbanás háborúba sodorta, mindig nyugalom- és békeszerető volt. Bacchylides, mint a békés keosi föld szülötte, épp úgy irtózott a háborútól, mint Horatius, épp úgy kívánta a csendes, minden nagyobb rázkódástól mentes életviszonyokat.

Bacchylides létünk mulandóságán tünődve elgondolja, hogy a természet minden szépsége örök a mi gyarló emberi voltunkkal szemben. Nekünk, ha egyszer letünt életünk kedves ifjúkora, az többé soha vissza nem térhet (III. 85—90):

βαθὺς μὲν
αἰθὴρ ἀμίαντος· ὕδωρ δὲ πόντου
οὐ σάπεται· εὐφροσύνα δ' ὁ χρυσός·
ἀνδρὶ δ' οὐ θέμις, πολιὸν παρέντα
γῆρας, θάλεῖαν αὖτις ἀγκομίσσαι
ἥβαν.

Testünk menthetetlenűl elporlad. De azután vígasztalást talál az erény, a jó lélek továbbélésének, örökkévalóságának gondolatában (90—2 vs.):

ἀρετᾶς γε μὲν οὐ μινύθει
βροτῶν ἅμα σώματι φέγγος, ἀλλὰ
Μοῦσά νιν τρέφει.

Igen, az erénynek emlékét élteti a költészet! Horatiusnál is megtaláljuk e gondolatokat. Ő is a természet állapotának változatlanságából és a mi elporladásunkból indul ki (Carm. IV. 7. 13—6):

damna tamen celeres reparant caelestia lunae
nos ubi decidimus
quo pius Aeneas, quo Tullus dives et Ancus
pulvis et umbra sumus.

Az elmult idő többé soha sem fog visszatérni (Carm. IV. 13—6):

nec Coae referunt iam tibi purpurae
nec cari lapides tempora, quae semel
notis condita fastis
inclusit volucris dies.

De az erényes ember nem hal meg, mert nem engedi a Múzsa, mint a költészet megszemélyesítője (Carm. IV. 8. 28—9):

dignum laude virum Musa vetat mori,
caelo Musa beat.

A költők pedig megmentik a halálra érdemteleneket[1] és nem engedik, hogy kiválóságaik feledésbe menjenek, vagy elhomályosúljanak.[2] Bacchylides is kiemeli a jó tettek költeményekben való megörökítésének szükségességét (III. 94—6):

πράξαντι δ' εὖ
οὐ φέρει κόσμον σιω-
πά.

[1] Carm. IV. 8. 20—2:
neque
si chartae sileant, quod bene feceris
mercedem tuleris.

[2] Carm. IV. 9. 29—30:
paulum sepultae distat inertiae
celata virtus.

Az erény, bár nehezen érhető el, az embernek halála után is dicső, szép hírt hagy hátra (I. 181—4):

ἀρετὰ δ' ἐπίμοχθος
μὲν, τελευταθεῖσα δ' ὀρθῶς
ἀνδρὶ καὶ εὖτε θάνῃ λεί-
πει πολυζήλωτον εὐκλείας ἄγαλμα.

Máskor meg olyan szépen hírdeti Bacchylides az erény nagyságát (I. 159—60):

φαμὶ καὶ φάσω μεγίστον
κῦδος ἔχειν ἀρετάν, ...

Mily benső meggyőződésről, mily őszinte, jó lélekről tesz tanúságot e pár sor.

Horatius is olyannak festi az erényt, mely az arra érdemeseket megszabadítja a haláltól és a mely minden közönségesen felülemelkedve a magasba tőr (Carm. III. 2. 21—4):

Virtus, recludens immeritis mori
caelum, negata temptat iter via
coetusque vulgares et udam
spernit humum fugiente penna.

Feltünő egyezést mutatnak a dicsőség elterjedésének rajzolásában. Bacchylides a phleiusi Automedesről mondja, hogy a nemeai versenyen pentathlonban való győzelmének híre elhat a Nilus folyásáig is (VIII. 40—1):

τοῦ κλέος πᾶσαν χθόνα
ἦλθεν καὶ ἐπ' ἔσχατα Νείλου.

Horatius hírdeti Róma nagyságát és hasonló képet használ, midőn azt mondja, hogy Róma dicső neve az egész világon ismeretessé lesz (Carm. III. 45—8):

horrenda late nomen in ultimas
extendat oras, qua medius liquor

secernit Europen ab Afro,
qua tumidus rigat arva Nilus.[1]

Bacchylides tudja, hogy az embernek minden tettét az irigység, megszólás, gúny szokta kisérni, de vígasztalást talál abban, hogy az igazság győzelme elmaradhatatlan és hogy a szép tett emléke örökké él (XII. 199—209):

εἰ μή τινα θερσιεπὴς
φθόνος βιᾶται
αἰνείτω σοφὸν ἄνδρα
σὺν δίκᾳ· βροτῶν δὲ μῶμος
πάντεσσι μέν ἐστιν ἐπ' ἔργοις·
ἁ δ' ἀλαθεία φιλεῖ
νικᾶν, ὅ τε πανδαμάτωρ
χρόνος τὸ καλῶς,
ἐργμένον αἰὲν ἀέξει·
δυσμενέων δὲ ματαία
γλῶσσ' ἀιδὴς μινύθει.

Horatiusnak is igyekezett az irigység ártani; örömmel hírdeti a Carm. IV. 3. 16-ban, hogy már kevésbbé bántja ez őt:

et iam dente minus mordeor invido.

Panaszkodik, hogy az erényt az emberek nem becsülik meg eléggé, nem méltányolják; csak midőn már birtokosa meghalt, akkor ismerik el nagyságát, akkor szeretnék visszaidézni (Carm. III. 24. 31—2):

virtutem incolumem odimus,
sublatam ex oculis quaerimus invidi.

Az Epist. II. 1. darabjában Herculesről azt mondja, hogy ő tapasztalhatta, hogy az irigységet az ember csak élete legvégén győzheti le (10—2 vss.):

[1] A kép hasonlóságán és a Nilusnak mindkettőjük által való felemlítésén kivül az egyes szavakban is találunk hasonlóságot; így nomen megfelel a κλέος-nak, in ultimas oras pedig a πᾶσαν χθόνα-nak.

diram qui contudit hydram . . . .
comperit invidiam supremo fine domari.

Bacchylides igen fontos tényezőnek tartja az ember életében az egészséget. Az I. 165—70 vss-ben kiemeli, hogy az egészséges ember, ha egy kis vagyona is van, betegségtől menten szép, gyönyörűségteljes életet élhet:

εἰ δ' ὑγιείας
θνατὸς ἐὼν ἔλαχεν,
ζώειν τ' ἀπ' οἰκείων ἔχει
πρώτοις ἐρίζει. παντί τοι
τέρψις ἀνθρώπων βίῳ
ἕπεται νόσφιν γε νούσων . . .

Horatius mindennél többre becsüli az egészséget (Epist. I. 12. 5—6):

si ventri bene, si lateri est pedibusque tuis, nil
divitiae poterunt regales addere maius.[1]

Maccari Pascoli nyomán[2] egybeveti Horatius Carm. I. 1. 3 skk. sorait Bacchylides IX. epinikionának 38 skk. verseivel. Horatius említett helyén beszél előbb a versenyekről, azután a politikai pályákról, kereskedelemről, vadászatról, háborúról és végűl a költői tehetségről. Bacchylidesnél e hely így hangzik:

μυρίαι δ' ἀνδρῶν ἐπιστᾶμαι πέλονται·
ἢ γὰρ σοφὸς ἢ χαρίτων τιμᾶν λελογχὼς
ἐλπίδι χρυσέᾳ τέθαλεν,
ἤ τινα θευπροπίαν
εἰδώς· ἕτερος δ' ἐπὶ παισὶ
ποικίλον τόξον τιταίνει·
οἱ δ' ἐπ' ἔργοισίν τε καὶ ἀμφὶ βοῶν ἀγέλαις
θυμὸν αὔξουσιν . . . .

tehát említi a tudóst, nagyravágyót, pásztort és földmívest.

[1] Említi még az egészség fontosságát az Epist. I. 4. 10 v. (Tibullusról): valetudo contingat abunde; az Epist. I. 18. 50 v.: praesertim cum valeas és a Carm. I. 31. 17 v.: valido mihi.

[2] La Tribuna 1897 deczember 25. és 1898 januárius 3-iki számában.

Én e két hely között semmivel sem látok több hasonlóságot, mint a mennyit pl. Bacchylides e pár sora és a Horatius Sat. I. 1. 1 skk. sorai között. Igaz, hogy mind a ketten a különböző életpályáknak elősorolásával foglalkoznak, de ezen az egy dolgon kivül más hasonlóságot semmit sem találunk. Hanem, hogy ha már Horatius e helyéhez keresünk görög forrást, akkor is inkább a Pindarus 221. fragmentumával hasonlítanám össze:

'Αελλοπόδων μέν τιν' εὐφραίνουσιν ἵππων
τίμια καὶ στέφανοι, τοὺς δ' ἐν πολυχρύσοις θαλάμοις βιοτά·
τέρπεται δὲ καί τις ἔπι φρασὶν οἶδμ' ἐνάλιον
ναΐ θοᾷ σῶς διαστείβων.

Kétségtelen, hogy itt sokkal nagyobb hasonlóságot találunk; mert Pindarus is említi a versenyt és hajózást, miket Horatiusnál is megtalálunk. De ez egy helyen kivül összehasonlíthatjuk a Pindarus Isthm. I. 41. skk., vagy Solon 13. 41 skk. soraival is, a melyeknek mindegyike legalább is annyi hasonlóságot mutat, mint a mennyit felfedezhetünk Bacchylidesnek és Horatiusnak fentebb említett helyei között.

Az előbbiekből azonban így is nyilvánvaló, hogy erkölcsi és életnézete a két költőnek mennyire megegyezett, mennyire összhangzott gondolkodásuk a vagyon felhasználását, az emberi boldogság mulandóságát és az erény halhatatlanságát illetőleg.

Párhuzamos helyek.

Nem mulaszthatjuk el, hogy eddigi fejtegetéseinkhez mintegy kiegészítésképpen hozzá ne csatoljuk a két költő mindama helyeit, melyekben valami hasonlóság, rokonság észlelhető. E párhuzamos helyek alább következnek:

Bacch. VIII. 73. τὰν ματέρ' ἀγνάμπτων ἐρώτων
Hor. Carm. I. 19. 1. Mater saeva Cupidinum
és Carm. IV. 1. 4—5: dulcium
mater saeva Cupidinum
Bacch. V. 34. χαλκεοστέρνου τ' Ἄρηος

Hor. Carm. I. 6. 13. Martem tunica tectum adamantina
Bacch. XII. 147—8: Λυκίων τε
Λοξίας ἄναξ Ἀπόλλων
Hor. Carm. III. 4. 62—4: qui Lyciae tenet
dumeta . . . Apollo
Bacch. XIII. 25—6: Μαίας . . . . υἱὸς
Hor. Carm. I. 2. 43. filius Maiae
Bacch. XI. 1. Νίκα γλυκύδωρε
Hor. Epist. I. 18. 64. Victoria fronde coronet
Bacch. XII. 154. Ἑκτορέας ὑπὸ χειρὸς
Hor. Carm. III. 3. 28. Hectoreis opibus
Bacch. III. 20. παρὰ Κασταλίας ῥεέθροις
Hor. Carm. III. 4. 61—2: qui rore puro Castaliae lavit
crines solutos
Bacch. X. 80—1: κλυτὸν ἱππόβοτον Ἄργος
Hor. Carm. I. 7. 9. aptum . . . equis Argos [1]
Bacch. frg. 30. Τὰν ἀχείμαντόν τε Μέμφιν
καὶ δονακώδεα Νεῖλον
Hor. Carm. III. 26. 10. Memphin carentem Sithonia nive
Bacch. XV. 5. ἀνθεμόεντι . . . . Ἕβρῳ
Hor. Epist. I. 16. 13. nec purior ambiat Hebrus
Bacch. XVI. 4. Κρητικὸν . . . . πέλαγος
Hor. Carm. I. 26. 2. mare Creticum
Bacch. III. 21. θεὸν θεόν τις . . . . .
Hor. Epod. XIV. 6. deus, deus nam . . . . .
Bacch. III. 29—30: τὸ γὰρ ἄελπτον ἆμαρ
μόλ' ὧν
Hor. Carm. IV. 10. 2. insperata tuae cum veniet pluma superbiae
Bacch. V. 19. εὐρυάνακτος
Hor. Carm. III. 17. 9. late tyrannus
Bacch. I. 171. πενίας τ' ἀμαχάνου
Hor. Carm. III. 16. 37. importuna pauperies
Bacch. XIV. 54—6: Δίκαν ἰθεῖαν, ἁγνᾶς
Εὐνομίας ἀκόλουθον καὶ πινυτᾶς Θέμιτος
ὀλβίων παῖδές νιν αἱρεῦνται σύνοικον

[1] V. ö. Pindarus Olymp. IV. 16. τροφαῖς ἑτοῖμον ἵππων.

Hor. Carm. I. 35. 21—4: te Spes et albo rara Fides colit
velata panno nec comitem abnegat,
utcunque mutata potentis
veste domos inimica linquis
és Carm. I. 24. 6–8: cui Pudor et Justitiae soror
incorrupta Fides nudaque Veritas
quando ullum inveniet parem?
Bacch. XII. 129—30: στόρεσεν δέ τε πόντον,
οὐρίᾳ νότου δὲ κόλπωσαν πνοᾷ
Hor. Carm. I. 9. 10—1: stravere ventos aequore fervido
deproeliantes . . . .
Bacch. VIII. 89. νυκτὸς δνόφοισιν
Hor. Carm. III. 29. 30. caliginosa nocte
Bacch. 33 fr. χρυσὸν βροτῶν γνώμαισιν μανύει καθαρόν
Hor. Epist. II. 2. 121. fundet opes, Latiumque beabit divite
lingua
Bacch. IV. 19–20: παντοδαπῶν
λαγχάνειν ἄπο μοῖραν ἀέθλων
Hor. Carm. I. 7. 7. undique decerptam . . . olivam
Bacch. V. 64. ψυχὰς ἐδάη
Hor. Carm. III. 3. 34—5: discere nectaris
sucos
Bacch. XVII. 57. ἀρηΐων δ' ἀθυρμάτων
Hor. Carm. I. 2. 37. heu nimis longo satiate ludo
Bacch. II. 12. καλεῖ δὲ Μοῦσ' αὐθιγενὴς
γλυκεῖαν αὐλῶν καναχάν
Hor. Carm. IV. 3. 17—8: o testudinis aureae
dulcem quae strepitum, Pieri, temperas
és Epist. I. 2. 31. strepitum citharae
Bacch. XII. 228—9: τὰν εἴ γ' ἐτύμως ἄρα Κλειὼ
πανθαλὴς ἐμαῖς ἐνέσταξεν φρασίν
Hor. Epist. I. 8. 16. praeceptum auriculis hoc instillare memento
Bacch. frg. 11. 1—3: Εἷς ὅρος, μία βροτοῖσίν ἐστιν εὐτυχίας ὁδός,
θυμὸν εἴ τις ἔχων ἀπενθῆ δύναται
διατελεῖν βίον·

Hor. Epist. I. 6. 1—2: Nil admirari prope res est una, Numici,
solaque quae possit facere et servare beatum
Bacch. XIV. 59—63: Ὕβρις . . . . καὶ ὑπερφιάλους
Γᾶς παῖδας ὤλεσσεν Γίγαντας
Hor. Carm. III. 4. 69—70: testis mearum centimanus gigas
sententiarum . . .

Ezekben kívántuk Horatius és Bacchylides viszonyát ismertetni. A felsorolt több-kevesebb rokonságot mutató hasonló és párhuzamos helyek feltétlen tanúbizonyságot tesznek arról, hogy Horatius Bacchylidest nem egyszer utánozta. Hiszen, hogy ha megengedjük is azt, hogy hasonló gondolat megfoganhatott egy másik hasonló körülmények között élő és hasonló helyzetben levő költő agyában is, azt mégis el kell ismernünk, hogy ennyi hasonlóság, ennyi egyezés már csupán a véletlen játéka nem lehet. Bár nem találtunk olyan szoros, csaknem fordításig menő utánzást, mint a milyent tapasztalunk a Carm. I. 9. és Alcaeus 34. frg-a között, de azért sokszor olyan egyezést látunk, melyet csakis tudatos utánzással magyarázhatunk meg.

A tartalmi rokonságok, megegyező gondolatok, hasonló kifejezések és azonos világnézet arról győznek meg, hogy Horatius feltétlenűl jól ismerte Bacchylidest, szerette, sokat olvashatta, mikor pedig költeményeit írta, olyankor önkéntelenül is jöttek a Bacchylidesnél olvasott és elsajátított szép gondolatok, képzetek.

Még egy körülményre mutassunk rá, a mi a két költőt egymáshoz még kissé közelebb hozza. Horatius az Augustus nemes intencióit szolgálta, mint Maecenas legbensőbb barátja, mint a világ hatalmas urának udvari költője; Bacchylides pedig a Hiero eszméinek szolgálatában pengette lantját. A maecenasi irodalmi kör és a Hiero költői köre sok tekintetben hasonló volt. Mind a kettő ideális eszmék szolgálatában állott, mind a kettőnek czélja a jónak, a szépnek, a nemesnek megvalósítása egy boldog korszak előidézése volt. A Hiero költői körének tagjairól, különösen azoknak két legnagyobbikáról tudjuk, hogy a görög irodalom legistenfélőbb, legjámborabb,

legvallásosabb költői. Bacchylidesnél is megtaláljuk azt az istenek igazságosságába vetett rendületlen hitet, mely Aeschylust és Pindarust jellemzi. Éppen azért lehetetlen itt fel nem ismernünk a Hiero nemes intencióit, melyeknek szolgálatába szegődtek a nagy görög költők is. De a vallásos érzés fejlesztésén kivül az epinikionírókat felhasználta Hiero arra is, hogy lelkesítse a görögséget testi és lelki kiválóságaiknak fejlesztésére és tökéletesítésére az által, hogy oly szépen megénekeltette velük a versenyekben győztesek dicsőségét. Augustus czélja a régmult, boldog korszak újból való megteremtése, a nép erkölcseinek megjavítása, az egyszerűség, a földmívelő életmód, vitézség és régi becsületesség visszaidézése volt. Irodalmi körének tagjai emez intenciókat szolgálták. Hiero és Augustus czélja azonos volt, de a kor eszméinek megfelelően.

Hiero a költők tehetségének kifejlesztésében épp oly nagy részt vett ki, mint Maecenas; egyaránt sokat áldoztak a költők támogatására és mégis mily iróniája a sorsnak, hogy bár a Maecenas körének két legkiválóbb tagját: Horatiust és Vergiliust ismerik a középiskolákban is, a Hiero köréről, mely olyan tagokkal dicsekedhetik, mint a tragédia atyja: Aeschylus, mint Pindarus, Simonides és Bacchylides, nem beszélnek. Pedig a két kör intencióinak hasonlóságán kivül, mint kimutattuk, annak két tagja is oly sokban, oly azonosan érzett.

Bár több mint négy évszázad választotta el e két költőt egymástól, bár két különböző országban éltek: lelküknek tisztasága és nemessége, a józan életész és lelkiharmonia, a szerénység és megelégedettség azonos volt mindkettőjüknél. És ezek éppen azok a tulajdonságok, melyek miatt kétezer év multán is szeretjük Horatiust és a melyek miatt örömmel üdvözöljük a hosszú pihenése után új életre kelt keosi csalogányt.

TARTALOM.